

„A NAGYSZOMBATI ÉRSEKI FŐGYMNASIUM KÖNYVTÁRA“ ÉS AZ ISKOLAI ÉRTESÍTŐKBEN MEGJELENT KÖNYVJEGYZÉKEK.

BALLAGI ALADÁRTÓL.

Nem kevesebb, mint ezer lapra terjedő vastag kötetre rúg a nagyszombati érseki főgymnasium könyvtárának épen most megjelent lajstroma.

A kötet szerkesztői előtt e tüzetes leltár sajtó alá bocsátásakor az a kettős czél lebegett, hogy ez által egyfelől a komolyabb olvasmányok iránti jó kedvet úgy a tanuló ifjúságban, mint általában az ottani közönségben hathatósan fölébreszszék, másfelől, hogy hálájokat kifejezzék azon nagylelkű jöltevők iránt, kik az intézet könyvtárát különösen a legujabb időben nagy áldozatokkal emelték. Ilyenek Sipeky Ágoston, ki becses történelmi és államtudományi művekkel gazdagította a könyvtárat, továbbá Simor János bibornok-primás, Knauz Nándor apát-kanonok, az esztergomi főkáptalan, Prileszky Antal családja, Ordódy Ferencz stb.

A leltár szakrendszerben van csoportosítva, minden egyes czímnél a szerzők vagy — azok híjával — a kikezdések betűrendjében. A szakrendszer egészen eredeti; még legközelebb áll Leibnitzéhoz, melyben tudvalevőleg ez a nyolcz osztály van: Theologia. Jurisprudentia. Medicina. Philosophia intellectualis, — mathematica, — physica. Philologia. Historia civilis.

A nagyszombati könyvtár szakrendszere nem áll még egész világosan előttünk, mert a jelen kötet a gyűjtemény anyagának csak felét öleli föl, s csupán öt szakra oszlik u. m.: Történelem.

Jog- és államtudomány. Földrajz és népisme; térképek. Hittudomány. Philosophia és paedagogia.

A hittudományi rovatba van beosztva az egyháztörténelem is, ép úgy mint Leibnitznál. S igen helyesnek tartjuk, főkép mert iskolai könyvtárról van szó, hogy a Garnier-féle «Heterodoxia» osztályát nem ismerik Nagyszombathban.

Köpczös kötetünknek épen fele része a «Paedagogia» alosztálya, azon okból, mert ide sorolvák az iskolai értesítők, melyekből az 1797. és 1886. közti évekre vonatkozólag nagybecsű gyűjteménye van az intézetnek.

Az iskolai értesítők a bennök előforduló értekezések czímével együtt évrénd szerint tételnek közzé, minek megvan ugyan a maga jó oldala, de mindenesetre költséges eljárás. Sokkal kevesebb tért foglal, s a mellett jóval áttekinthetőbb, ha az iskolai értesítők helyek és intézetek szerint,¹ egyébként szintén évréndben közöl- tetnek, pl. ekképen:

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló *privigyei* róm. kath. algymnasium értesítője. 1882—83. (Értekezés: Privigye városára nézve a nap fölkelési és lenyugvási ideje, Kádek Istvántól.) — 1883—84. (Értekezés: Tengermedenczéink viszonya a kontinen- sekhez, Laczkó Dezsőtől.) — 1884—85. (Értekezés: A privigyei kath. gymnasiumi tápintézet vázlatos története, dr. Panyák Edétől.)

Ily modorú eljárás mellett, számításunk szerint az iskolai érte- sítők rovatánál legalább kétszáz lapot lehetett volna megtakarítani, s azon kívül az együvé tartozóknak egy kalap alá gyűjtése által, sokkal áttekinthetőbb lett volna a lajstrom.

Azt azonban meg kell adnunk, hogy az iskolai értesítők a fölvelt rendszer keretében rendkívül pontosan, sajtóhibák s egyéb tévedések nélkül vannak közzétéve. Minden soruk elárulja hogy *Melcsiczky Lajos* tanár- és könyvtárőrnek «az új rendezés és lel- tározás körül kifejtett önzetlen nagy fáradságát» méltán emelte ki az előszóban *Graeffel János* esztergomi cz. kanonok, gymnasiumi igazgató, e kötet közrebocsátója.

Csupán egy helyt van hiba a vezérszóban. Az 553. lapon a «Programm des k. k. Obergymnasiums zu *Iglau*» előtt *Igló* áll

¹ Ez a Treutschke-féle rendszer, mely egész Németországban az iskolai értesítőkre el van foglalva.

vezérszó gyanánt. Holott Iglónak német neve Neudorf; Iglau pedig Morvaországban van.

Egyes szakok keretén belől, minden munkánál elől áll az író neve, anonym munkáknál a vélt íróé, zárjel között, vagy pedig gyűjtőmunkáknál a cím kezdő szava, pl. *Aktenstücke* und *Materialien*; *Allgemeine* historische Taschenbibliothek; *Animadversiones* stb.

Egyes kötetek római számokkal, míg a kötet-összegek arabszámokkal jelezvék. Alak, helynév, kiadó vagy nyomdász neve, évszám s esetleg az ajándékozó neve egészíti ki a leírást.

Nagyobb gyűjtőmunkáknál részletesen közli a lajstrom az egyes cikkek czimeit, mi nem dicsérhető eléggé, mert rendkívül elősegíti a kötet kiadásának egyik főczélját, t. i. a könyvtár használhatóságát. Már pedig, főleg közép- és főiskolai könyvtáraknál, nem a ritkaságok fölhalmozására, hanem mindenekfölött használhatóságra kell törekedni. «The college collections of books — olvassuk egy kitűnő munkában¹ — should be regarded as *instruments to be kept in use*, rather than as precious treasures to be stored up.»

Mindez igen szép, igen dicséretes, de nem tünteti föl a legnagyobb tanulságot, mely e kötet közzétételéhez fűződik. Azt a tanulságot mi abban látjuk, hogy előrelátó, tervszerű munka, csekély eszközökkel is nagyot lendíthet. Mert tudnunk kell, hogy ez az ezer lapnyi könyvjegyzék csak különnyomat a nagyszombati érseki főgymnasiumnak az 1879—1887. években kiadott évvégi értesítőiből.

Kilencz esztendőn keresztül, évenként néhány ivnyi lajstromot nyomtatott le az igazgató az értesítőben, s a készen álló szedéssel még egy csomó példányt készíttetett. Ekkép az intézet pénztárának minden erősebb megterheltetése nélkül, kitartásával s előrelátó számításával lehetővé tette, hogy az intézet nagy könyvtárának oly teljes és kimerítő lajstromával lepje meg a közönséget, melyhez fogható eddigelé egy sincs a hazában. Követésre méltó példa, melyet nem ok nélkül emelünk ki. Közművelődésünk érdekében nagyon óhajtanánk, hogy az itt adott példa minél előbb követőkre találjon.

¹ Public libraries in the United States of America; their history, condition, and management. Washington, 1876. I. 60.

Nem mondhatnók, hogy az iskolai könyvtárak czimjegyzékei kiadásában eddigelé semmi sem történt volna. De sehol sem ment ez végbe oly gyakorlati módon, mint Nagyszombathban.

Összeállítottam az iskolai könyvtáraknak az iskolai értesítőkben megjelent czimjegyzékeit, s azokat im itt közlöm, részint tájékozás végett, részint a czélból, hogy megtegyem rájuk vonatkozó észrevételeimet:

A Csepreghy-könyvtár (512 kötet lajstroma.) — Az *aradi* m. k. állami tanítóképezde ötödik értesítője 1879—80.

Az ifjusági könyvtári könyvek jegyzéke (Dr. Márki Sándortól). — Az *aradi* kir. főgymnasium és főreáliskola értesítője, 1884—85. melléklete gyanánt; 56 lapra terjedő füzet.

Népkönyvtár (lajstroma), Bocskay Kristóftól. — A *bajai* m. k. állami tanítóképezde értesítője. 1877—78.

* «A vallás- és közoktatási miniszter rendelete folytán 1877. okt. havában alapítottatott meg a népkönyvtár, melynek olvasói leginkább a növendékek szülei és azok ismerősei voltak. Minden kötet elolvasásáért az illető előlegesen 1 krt fizetett olvasási díj gyanánt, neve, kivétel és visszahozatal napja, a könyv czime és száma az e célra készített rovatozott naplóba vezetettet, mely egyszersmind a bevétel ellenőrzésének naplójául szolgált.» A népkönyvtár összesen 124 művet sorol föl.

Tanítói könyvtár leltára (200 kötet; értéke 443 frt 63 kr.). A növendékek könyvtárának leltára (156 kötet; értéke 57 frt 3 kr.). — A *baróthi* gazdasági szakosztálylyal megtoldott felső népiskola első értesítője, 1872/3—1877/8.

A tanári és ifjusági könyvtár leltára — A *beregszászi* polgári fitanoda értesítője, 1874—5.

Leltár, *a*) Tanítói könyvtár. *b*) ifjusági könyvtár (értéke 135 frt.) — A *beregszászi* polgári leányiskolának és nőipartanodának értesítője, 1881—82.

Könyvtár (lajstroma). — Értesítő a *budapesti* m. k. állami felsőbb leányiskola 1879—80. tanévérol.

A «Toldy-könyvtár» magyar régiségei és ritkaságai. I. közl. Thewrewk Árpádtól. — *Budapesti* II. ker. kir. egyetemi főgymn. értesítője 1881—82. (Teljes könyvczimek.)

A községi elemi népiskola könyvtára. I. Tanító-könyvtár. II.

Népkönyvtár. III. Ifjúsági könyvtár. — *Csáktornyai* községi elemi népiskola ért., 1883—84.

A csiksomlyói gymn. kölcsönkönyvtár, Szabó Istvántól. — *Csiksomlyói* r. kath. főgymn. ért., 1877—78.

A csiksomlyói r. kath. főgymn. tanári könyvtárának szaklajstroma, Glósz Miksától. I. II. közl. (folytatása a jövő évben.) — *Csiksomlyói* r. kath. főgymn. ért. 1886—87., 1887—88.

* E lajstromot megelőzi: «A csiksomlyói r. kath. főgymn. tanári könyvtárának vázlatos története» Glósz Miksától. — Ugyanott, 1885—86. 3—37. l.

A tanári- és az ifjúsági könyvtár leltára. — *Czeglédi* polgári fi- és leányiskola ért., 1878—79.

A debreczeni községi főiskola könyveinek címjegyzéke. — *Debreczen* város főreáliskolájának ért. 1883—84.

A debreczeni főreáliskola ifjúsági könyvtárának jegyzéke. Összeállította Beczner Frigyes. — *Debreczeni* főreáliskolai ért. 1885—86. (Külön is megjelent).

A főgymnasium ifjúsági könyvtárának catalogusa. — Értesítő a pannonhalmi szent Benedekrend *esztergomi* főgymnasiumáról, 1887—88.

* Az ifjúsági könyvtár két részből u. m.: a felső és az alsó osztályok könyvtárából áll. Összes tartalmuk 1908 mű, 3083 kötet, 249 «duplánya». Összes értékük 5963 frt 29 kr. Az eredeti catalogus czédula-rendszer szerint teljes könyvészeti czímmel van összeállítva.

Az ifjúsági könyvtárban lévő könyvek betürendes sorozata. — *Győri* m. k. állami főreáliskola ért., 1884—85.

(«Mint egyik fontosb mozzanatot könyvtárunk fejlődésében, a könyvtár betürendes (általános és tudományi szakok szerinti) címjegyzékének kinyomatását kell még föltüntetnem, mely e folyó tanév végén fejeztetett be.») — *Iglói* ág. h. ev. főgymn. évi jelentése, 1882—83. 46. lap.

* Bizonyára külön jelent meg.

Pót-címjegyzék. Betürendes címjegyzéke azon műveknek, melyekkel a gymn. könyvtár 1883 óta gyarapodott, kiegészítve azokkal is, melyek az 1883-ban megjelent catalogusból kimaradtak. — *Iglói* ág. h. ev. főgymn. ért. 1884—85.

Könyvtár (leltára.) — *Kassai* állami közép ipar-iskola tudó-

sítványa, 1879—80. s újra lenyomatva az új szerzeményekkel együtt (értéke 1028 frt 90 kr.) 1881—82.

Tanári könyvtár (256 mű; értéke 277 frt 44 kr.); szegény tanulók könyvtára (49 mű; ért. 240 frt 18 kr.); ifjúsági könyvtár (480 mű; ért. 461 frt 30 kr.) leltára. — *Kassai* polgári fiu- és leányisk. ért., 1882—83.

Az iskola ifjúsági könyvtára. (Ujonnan alapítva; alapítása leírva; mindössze 150 kötet). — *Kecskeméti* községi polgári leányiskola tudósítv., 1876—77.

Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában. Nagy Ferencz-től. — Értesítvény a *kecskeméti* ref. lyceumról, 1881—22. és 1882—83. (Teljes könyvészeti czímek.)

Jelentés a halasi reform. egyház levéltárának berendezéséről, 1879. évi márczius 6. napján, Csontó Lajostól. — *Kis-kun-halasi* h. h. lyceum ért., 1878—79.

* A levéltár története, s iratainak ismertetése nagy általánosságban. Az egész levéltár darabjainak összes száma 22,263.

Tanszer-gyűjtemény. I. Tanári könyvtár (240 kötet). II. Ifjúsági könyvtár (174 kötet). — *Kolozsvári* felsőbb kereskedelmi iskola I. ért. 1878—81.

A) A könyvtár ismertetése. B) A nyomda ismertetése Koncz Józseftől. — *Marosvásárhelyi* h. h. főtanoda értesítvénye, 1876—77.

Gründung, Entwicklung u. jetziger Stand der Gymnasial-Bibliothek in Mediasch. — *Medgyesi* ág. h. ev. gymnasiumi ért. 1863—64.

A könyvtár (leltára). — *Miskolczi* polgári iskolai I. ért., 1876—77.

Könyvtár (lajstroma). — *Miskolczi* ref. felsőbb leánynevelő-int. ért., 1887—88.

A munkácsi kir. államgymnasium tanári könyvtárának leltára. Összeállította Simsa Kornél. — *Munkácsi* kir. államgymn. ért., 1885—86. 3—53 l.

Tanári-, ifjúsági-, segélyzőkönyvtár (lajstroma). — *Nagyróczei* polgári isk. II. ért. 1877—78.

A nagyszombati érseki főgymnasium könyvtára (Melcsiczky Lajostól.) — *Nagyszombati* érseki főgymn. ért. 1879—87.

Catalogulu cartiloru bibliotecei mariane. — *Naszódi* görög kath. főgymn. programmja, 1872—77.

Tanári könyvtár (150 kötet); ifjusági könyvtár (226 kötet) leltára. — *Pápai* polg. leányiskola ért., 1879—80.

A tanári könyvtár leltára. — A zircz-czisztercezi rend *pécsi* főgymn. jelentése, 1885.

A pozsonyi evang. lyceum könyvtárában lévő ősnymtatványok (incunabula) és néhány más régi s érdekesebb mű ismertetése, Harmath Károlytól. — *Pozsonyi* ág. h. ev. főiskola ért., 1877—78. (Teljes könyvczímek.)

A pozsonyi ev. lyceum kéziratgyűjteményének ismertetése, Harmath Károlytól. — *Pozsonyi* ev. főisk. ért., 1878—79. (Teljes könyvészeti czímek.)

Könyvtár jegyzéke. Az iskolai értesítők *G*) és a vegyesek *H*) csoportjának kivételével. Ifjusági könyvtár. — *Pozsonyi* kereskedelmi akadémia III. évi jelentése, 1887—88.

Népiskolai könyvtár (510 darab). A községi tanítói könyvtár könyveinek jegyzéke (446 kötet). — *Rév-Komárom* községi népiskolájának évkönyve, 1882—83.

Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg mit einer Einleitung über deren Entwicklung, zusammengestellt von Wilhelm Berwerth u. Theodor Fabini, Gymnasiallehrer. I. II. III. u. IV. Theil. — *Segesvári* ág. h. ev. gymn. programmja, 1879—80. 80—81, 81—82 és 82—83.

Könyvtár (jegyzéke). — *Sopron* városi felső leánytanodának X. értesítője, 1880—81.

A sümegi reáliskola könyvtárának névjegyzéke, I. rész. Hauszer Jánostól, II. rész. Földi Jánostól. — *Sümegi* reáliskola ért. 1880—81. és 81—82.

Könyvtár (leltára). — *Szabadkai* állami tanítónőképezde ért., 1877—78.

Tanári könyvtár. Ifjusági könyvtár (jegyzéke és leírása.) — *Szabadkai* községi főgymn. ért., 1881—82.

Könyvtár. — *Szatmári* h. h. gymn. ért., 1883—84.

* A magyar nyelvű hazai nyomtatványok Szabó K. Régi magyar könyvtárának számaira való utalással, a nem magyar nyelvűek czímök szerint felsorolva.

Könyvtár (leltára). — *Szegedi* polgári fiiskola ért., 1874—75. és 75—76.

A tanári könyvtárnak jegyzéke 1871/2—1883/4. Az ifjusági könyvtár s a szertárak jegyzékei. — *Székely-Udvarhelyi* királyi állami főreálisk. XIV. ért., 1884—85.

A) Az ifjusági könyvtárak kezelési szabályzata (Kiadta a városi iskolaszék).

B) A belvárosi fitanoda ifj. könyvtárának leltára. — Értesítő a *székes-fehérvári* városi iskolákról, 1884—85.

Az ifjusági könyvtár betűrendes jegyzéke. — A cisterczi rend *székesfehérvári* főgymn. ért., 1885—86.

* A könyvtári jegyek is föl vannak tüntetve benne.

Könyvtár (leltára). — *Szombathelyi* polgári leányiskola, 1880—81.

A főgymnasiumi tanárkar könyvtára, dr. Edelmann Sebőtől. — *Szombathelyi* kir. kath. főgymn. ért. 1883—84.

A könyvtárak állapota a) tanári könyvtár; b) ifjusági könyvtár, Gúta Józseftől. — *Trencsényi* állami felsőbb leányiskola ért., 1879—80.

Az ungvári kir. kath. főgymnasium tanári könyvtárának kimutatása, Schürger Ferencztől. — *Ungvári* kir. kath. főgymn. ért., 1886—87. és 87—88.

Könyvtárak: a) tanári könyvtár, b) ifjusági könyvtár, c) szegény tanulók könyvtára. — *Zenta* városi községi gymnasium ért., 1877—78.

Könyvtárak: a) tanári-, b) ifjusági-, c) szegény tanulók könyvtára (össz. 1262 kötet). — *Zenta* városi összes községi tanintézetek évi ért., 1878—79.

Tanári könyvtár jegyzéke összeállította dr. Bäümel Ede. — *Zombori* áll. gymn. ért., 1884—85.

Mind ezen könyvtárak címjegyzékeinél egy fontos és tanulságos szempontra hívom föl az érdekeltek és érdeklődők figyelmét. Ezek között ugyanis alig egy-kettőben vannak föltüntetve a *duplumok*. Pedig a könyvtárakban többszörösen meglévő példányok közzététele a gyűjtemények szaporítása szempontjából első rendű fontosságu. Mert a különböző könyvtárak közti *csereviszony* megindítására, a készletben lévő duplumok ismerete: *conditio sine qua non*.

A történelem újabb módszertana sokat gazdagodott természet

tudományok terén érvényesülő módszerek tanulmányozása által. Én ezúttal szintén a természettudományok köréből meríték tanulságot a bibliotheconomiára.

Dr. Mártonfi Lajos szamosujvári tanár, az Orsz. középiskolai tanár-egylet közlönyének 1882—83. évfolyamában, majd egy iskolai értesítőben¹ «A természetrajzi gyűjtemények gyarapítása csereviszony által» cím alatt, tisztársaihoz intézett lelkes fölhívást tett közzé, melyben egyebek közt ezeket mondja:

«Van-e ország természeti kincsekben gazdagabb, mint hazánk? Bizonyára nincs.

És van-e hazánknak olyan középiskolája, melynek közelebbi vidéken ilyen természeti kincsek ne fordulnának elő?

Alig hiszem, hogy volna!

Mennyi érdekes anyag hever szerteszét fölhasználatlanul és veszendőnek engedve a szabad természetben vagy pedig hiábavaló porlepte lomot képezve valamelyik iskolai gyűjtemény zugában.

És *panaszkodunk sovány évi állalányokról*, tanszerek hiányairól! És van még ma is középiskola, a hol híre-hamva sincs a természetrajzi gyűjteményeknek!

Hát mire valók a szabadban lévő kincsek? Vagy azt várjuk, hogy maguktól sétáljanak be gyűjteményünk fiókjaiba?

A természet a különböző vidékeken előforduló sajátosabb termékeit első sorban az illető vidékeken levő vagy ahhoz legközelebb eső középiskolák tanarai és tanulói volnának hivatva összegyűjteni.

Gyűjtsük hát össze és gyűjtessük tanítványainkkal is rendszeresen évről évre az ilyen anyagot, válaszszuk ki hozzá muzeumnak azon fölös számú darabjait, melyek tökéletesen nélkülözhetők és kész lesz a *cserepéldány-gyűjtemény*, megkezdhetjük a csereviszonyt, értékesíthetjük az eddig érték nélkül heverő anyagot.»

Dr. Mártonfi kifejti ezután, mikép lépett csereviszonyba a kolozsvári, debreczeni, landorfejérvári, bécsi, berlini, bonni, brüsseli mexicói természettudományi intézetekkel s tanszer-árusokkal s ekkép szegényes dotatiója mellett is, tisztán ügybuzgalma révén, csere útján gazdagon gyarapíthatta a szamosujvári algyimnasium gyűjteményét.

¹ A Szamosujvár városi örmény kath. nyilvános algyimnasium XII. tudósítványa az 1886—87. tanév végén.

— Azt hisszük, középiskolai könyvtárnokaink aránylag kevesebb fáradsággal s mégis jutalmazóbban léphetnének csereviszonyba egyéb könyvtárakkal s antiquariusokkal.

De halljuk csak mit mond még az a távol vidéken élő lelkes ember, a saját tapasztalatain alapuló csereberelésről: «Ha csereviszonyba lépünk, — úgymond — kevés postaköltséggel, évenként szép, instructiv tárgyakkal egészíthetnők ki gyűjteményeinket. Ki-ki saját szája íze szerint, gyűjteményeinek hiányaihoz mértén közölheti kívánságát s az a szó szoros értelmében vett kollega bizonyára ki fogja tudni választani a küldendő anyagot, figyelve nemcsak arra, hogy mit, hanem arra is, hogy milyet küld. Meg vagyok győződve, hogy mármaros-szigeti kollegánktól pl. szebb és használhatóbb kósó hexaédert kapunk, mint a minőt valamelyik tanszerárusnak a «diszpeldányok» törmelékéből, hulladékaiból összeállított és jó drága iskolai gyűjteményében találunk.

A csereviszony életbeléptethetése céljából óhajtandó volna, ha a cserébe bocsátandó objectumokról katalogust állítanánk össze, s azt évről évre közzetennők az iskolai értesítőben. Még jobban megkönnyítenők a dolgot, ha egyszersmind saját kívánságainkat is lejegyeznők. Az iskolai értesítőben évről évre azután könnyű volna változtatásokat tenni e jegyzéken, a szerint, a mint a kínálat és kereslet tárgyai változnának. Óhajtandó volna továbbá, hogy az így készült jegyzéket külön lenyomatban is megküldjük egymásnak.»

S dr. Mártonfi nem marad a pusztá szónál. A mit czikkében óhaj gyanánt fejez ki, azt már czikke mellékletében megvalósítja, a mennyiben négy lapnyi terjedelemben «jegyzéket» tesz közzé «a szamosujvári gymnasium természetrajzi gyűjteményének főlős számu, cserébe bocsátandó darabjairól».

Im, itt közöltem a receptet, a mely szerint, mutatis mutandis, legkevesebb költséggel, s legeredményesebben lehet gyarapítani az iskolai könyvtárakat.

Lássanak hozzá középiskolai könyvtárnokaink az őrizetökre bizott gyűjtemények duplumainak kiválogatásához, s tegyék közzé lajstromukat az évi értesítőben, még pedig *külön*, tehát ne úgy, mint a most ismertetett nagyszombati könyvjegyzékben látjuk, hol a szövegben elszórva jelölik meg a duplumokat s ennél fogva csak bajosan, ezer lap átolvasása után, lehet kiböngészni a duplumokat.

Az értesítők minden tanintézetnek megküldetvén, menten megeredhet a csereviszony a különböző könyvtárak közt. Az illetőknek nem lesz többé okuk meddő panaszra «a sovány évi átalányok» miatt: a csereviszony költség nélkül dúsan fogja gyarartani a könyvtárak anyagát.

Szóval, a mai világban nemcsak a pénzen fordul meg egyesek valamint intézetek boldogulása, hanem a kitartó szívóssággal végzett *munkán* is. Ha könyvtárnokaink férfiasan megragadják a dolog végét, a nagyszombatiak példáján indulva, az intézet csekély pénzáldozatával apránként kiadhatják az illető könyvtár teljes címjegyzékét; valamint a duplumok közzétételével lehetővé téve széleskörű csereviszony megindítását: olcsó áron hatványozhatják a gondjaikra bizott közkinccsek értékét.

Tekintetbe véve, mily szoros kapcsolat van az általános művelődés és a könyvtárak állapota között: komoly meggyőződésünk, hogy ama rendszabályok foganatosítása, főképp a vidéki közművelődés ügyén, egyszerre nagyot fog lendíteni. Quod faxit Deus!